

Оқылым 4. Мәтінді мәнерлеп оқыңыз, мазмұндаңыз.

МӘДЕНИЕТ ПЕН БІЛІМНІҢ БАЙЛАНЫСЫ

Мәдениет пен білім бір-бірімен тығыз байланысты ұғымдар болып табылады және олардың өзара байланысы қоғамның дамуына үлкен әсер етеді. Мәдениет адамның өмір салтын, дүниетанымын, құндылықтарын, дәстүрлерін және әлеуметтік қатынастарын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Ал білім, өз кезегінде, адамның ақыл-ойын дамыту, жаңа ақпарат алу, дағдыларды меңгеру процесі болып табылады. Мәдениет пен білімнің байланысын қарастырғанда бірнеше маңызды аспектілерді атап өтуге болады:

1. Мәдениет білімнің негізі болып табылады. Мәдениет адамның жеке тұлғасын қалыптастыруда және қоғамдағы өз орнын табуда маңызды рөл атқарады. Мәдениет білімнің мазмұнын, оның ерекшеліктерін және қоғамда қабылданған нормаларын айқындайды. Мысалы, әрбір халықтың өз мәдениеті мен дәстүрлері білім берудің әдіс-тәсілдеріне, оқу бағдарламаларына, әдебиетке, өнерге және тілге әсер етеді.

2. Білім мәдениетті сақтау мен дамыту құралы. Білім адамға мәдениетті үйретеді, сақтайды және болашақ ұрпаққа жеткізеді. Мәдени құндылықтарды, тарихты, дәстүрлерді, тіл мен өнерді білім арқылы ұрпақтан ұрпаққа беру мүмкіндігі бар. Білім арқылы адам өз мәдениетіне, тарихына және қоғамына деген құрмет сезімін қалыптастырады.

3. Мәдениет білімді жетілдіреді. Мәдениет білімді дамытуға және кеңейтуге ықпал етеді. Мәдени мұралар, әдебиет, музыка, өнер және философия адамның ой-өрісін кеңейтіп, жан-жақты білім алуға ықпал етеді. Мәдени құндылықтарды зерттеу арқылы адам өзінің көзқарасын жетілдіріп, жаңа көзқарастар мен идеяларды қабылдауға дайын болады.

4. Әлеуметтік өзара байланыс. Білім мен мәдениет қоғамның әлеуметтік құрылымында маңызды рөл атқарады. Мәдениет әлеуметтік нормаларды, ережелерді және дәстүрлерді анықтайды, ал білім қоғамның жеке тұлғаларын тәрбиелеп, олардың дұрыс қарым-қатынас жасауына, этикалық және моральдық нормаларды сақтауға ықпал етеді. Сонымен қатар, мәдениет пен білім бір-бірін толықтырып, адамдардың өзара түсінісуін, ынтымақтастығын арттырады.

5. Инновация мен шығармашылық. Мәдениет пен білімнің байланысы шығармашылық пен инновацияның дамуына да ықпал етеді. Мәдениет шығармашылықтың көзі, жаңа идеялар мен өнер туындыларын жасауға шабыт береді, ал білім ғылым мен техниканың дамуына негіз болады. Қазіргі заманның жоғары білімді қоғамында мәдениет пен білім арасындағы өзара байланыс инновациялық үрдістерді қозғайды.

6. Глобализация мен мәдениетаралық диалог. Әлемдік деңгейде білім мен мәдениет арасындағы байланыс айқын көрінеді. Глобализация мен мәдениетаралық диалог білім алмасуға және әр түрлі мәдениеттер арасындағы түсіністікті жақсартуға мүмкіндік береді. Білім адамның басқа халықтардың мәдениеті мен тілін білуіне, әртүрлі мәдениеттің ерекшеліктерін түсінуге ықпал етеді.

Оқылым 5. Мәтінді мәнерлеп оқыңыз, мазмұндаңыз.

МҮМКІНДІК ПЕН ҚАЖЕТТІЛІК АРАСЫНДАҒЫ ҚАЙШЫЛЫҚ

Мүмкіндік пен қажеттілік арасындағы қайшылық — бұл адамның өміріндегі маңызды философиялық және әлеуметтік мәселе. Ол адамның өз мақсатына жетуге деген ниетін жүзеге асыруда кездесетін шектеулер мен мүмкіндіктердің арасындағы үйлесімсіздікті сипаттайды. Қайшылықтың мәні мынада: адамның мүмкіндіктері мен қажеттіліктері арасындағы тепе-теңдікті табу, яғни қандай да бір қажеттілікке қол жеткізу үшін қандай мүмкіндіктерді пайдалану керек деген сұрақ туындайды.

Қажеттілік — адам үшін өмір сүру, дамып жетілу, қанағаттану үшін маңызды және міндетті болып табылатын нәрселер. Қажеттілік әртүрлі болуы мүмкін: материалдық, рухани, әлеуметтік, білімдік және т.б. Мысалы, денсаулық сақтау, білім алу, жақсы тұрмыс жағдайы сияқты қажеттіліктер бар.

Мүмкіндік — адамға белгілі бір нәрсені жүзеге асыруға немесе қажеттілікке қол жеткізуге мүмкіндік беретін ресурстар мен жағдайлар. Мүмкіндік — уақыт, ақша, білім, қолдаушы адамдар, әлеуметтік жағдайлар және т.б.

Оқылым 6. Мәтінді мәнерлеп оқыңыз. Мағынасын түсініңіз.

ҚАБІЛЕТ ЖӘНЕ МҮМКІНДІК

Қабілет және мүмкіндік — бұл екі ұғым адамның іс-әрекетінің түрлі қырларын сипаттайды, бірақ олардың мағыналары мен арақатынастары әртүрлі.

Қабілет — адамның белгілі бір әрекет пен жұмысқа деген табиғи немесе туа біткен икемділігі, бейімділігі. Қабілет адамның белгілі бір салада жетістікке жетуге ықпал ететін ішкі потенциалы болып табылады. Мысалы, кейбір адамдар музыкалық қабілетке ие, басқалары шығармашылық немесе математикалық қабілетке бейім.

Мүмкіндік — адамның қолында бар жағдайлар мен ресурстарды пайдалана отырып, белгілі бір мақсатқа жету үшін қажетті жағдай. Мүмкіндік тек қабілетке байланысты емес, сонымен қатар әлеуметтік жағдайлар, білім, қаржы, уақыт секілді сыртқы факторларға да тәуелді. Мысалы, бір адам музыкалық қабілетке ие болуы мүмкін, бірақ сол қабілетін дамыту үшін қажетті мүмкіндіктері болмауы мүмкін.